

MANYUWALA YA MUHASHO WA ZWA
VHUENDELAMASHANGO

*U ya nga khethekanyo ya vhu 14 ya Promotion of Access to
Information Act, 2000
(Act No. 2 of 2000)*

ZWI RE NGOMU

Zwiteṅwa	Masiṅari
1. Ndivho ya manyuwaḷa	2
2. Khethekanyo ya vhu 10 i eletshedza nga ha mimanyuwaḷa yoṅhe ya Riphabuḷiki ya Afrika Tshipembe	3
3. Zwidodombedzwa zwa Vhukwamani zwa Muofisiri wa Mafhungo/Muthasa-Muofisiri wa Mafhungo	3
4. Matavhi a Muhasho wa zwa Vhuendelamashango wa lushaka	4
5. Rekhodo dzine Muhasho wa vha nadzo dzine dza dzula dzi dza u wanala	5
6. U swikelela rekhodo u ya nga khethekanyo ya vhu 14(1) (e)	6
7. Ṽhalutshedzo ya khethekanyo dza rekhodo dzine dza dzula dzi dza u wanala u itela u ingamelwa 6 - 8 U ya nga Khethekanyo ya vhu 15(1) ya Mulayo wa Ṽhuṅhuwedzo ya u Swikelela Mafhungo wa, 2000	6
8. Nḡila ya u Swikelela Rekhodo dzine dza dzula dzi hone	9
9. Kuitele kwa u ita Khumbelo	9
10. U badela tshelede u ya nga Mulayo	12
11. Thandululo arali mbetshelo dza Mulayo dzi songo tevhedzwa	13
12. U khwiṅisa manyuwaḷa	14
13. U vha hone ha manyuwaḷa	15

1. NDIVHO YA MANYUWAḷA

Khethekanyo ya vhu 32 (1) ya Ndayotewa ya Riphabuḷiki ya Afrika Tshipembe ya, 1996 i ita mbetshelo dza uri muṅwe na muṅwe u na ppanelo ya u swikelela mafhungo ane muvhuso wa vha nao na mafhungo maṅwe na maṅwe ane muṅwe muthu a vha nao ane a ṅodea kha u shumisa na u tsireledza ppanelo iṅwe na iṅwe. Promotion of Access to Information Act, 2000 (Act No. 2 of 2000) (afha u tshi khou vhidzwa upfi “PAIA”). Mulayo wa PAIA u dzhiela nṅha uri ppanelo ya u swikelela mafhungo i tevhedza phungudzelo dzine dza pfala.

Zwidombedzwa zwa rekhodo dzi re kha tshiimiswa tsha tshitshavha zwi kha bugu ine ya divhiwa nga la upfi ndi manyuwała. Manyuwała i amba nga rekhodo dzo vhulungwaho nga tshiimiswa tsha tshitshavha. Rekhodo dzo vhulungwaho dzi kwamana na mushumo kana mishumo ya yuniti inwe na inwe. U itela u fhambanyisa mishumo ya yuniti inwe na inwe, rekhodo dza yuniti inwe na inwe dzi na nomboro dzi sa fani. Rekhodo inwe na inwe i na ndaela ya uri i laṭwa lini.

Nga nnda ha rekhodo, hu na zwi vhidzwaho upfi dzifaela, manyuwała dzi na mafhungo a dziadiresi dza Thoho ya Muhasho khathihi na Muofisiri wa Mafhungo/Vhaofisiri vha Mafhungo vha tshiimiswa tsha tshitshavha na dzina la yuniti inwe na inwe kha tshiimiswa tsha tshitshavha, mishumo yatsho ya ndemesa na mutevhe wa rekhodo dzo vhulungwaho nga tshiimiswa tsha muvhuso.

2. KHETHEKANYO YA VHU 10 I ELETSHEDZA NGA HA MIMANYUWAŁA YOṬHE YA RIPHABUŁIKI YA AFRIKA TSHIPEMBE

Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu (SAHRC) u ya nga khethekanyo ya vhu 10 ya Mulayo wa PAIA, yo ita tsumbandila ya kushumisele kwa Mulayo wa PAIA. Iyi sumbandila i wanala ofisini dza Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu (SAHRC).

The PAIA Unit (Promotion of Access to Information) at the South African Human Rights Commission

The Research and Documentation Department

Private Bag X2700

HOUGHTON

2014

Luṭingo

+27 11 877 3600

Webusaithi

www.sahrc.org.za

Imeili

PAIA@sahrc.org.za

3. ZWIDODOMBEDZWA ZWA VHUKWAMANI ZWA MUOFISIRI WA MAFHUNGO/ MUTHUSA-MUOFISIRI WA MAFHUNGO

INFORMATION OFFICER

Director-General: Department of Tourism: Mr Victor Tharage

Private Bag X424

Pretoria

0001

Luṭingo: +27 444 6721/6379

Fakisi: +27 444 7040

Imeili: vtharage@tourism.gov.za

Fakisi: +27 444 7101

Ṭhalutshedzo dza mishumo:

Vhurangaphanda ha tshiqiratedzhi na vhulanguli kha muhasho.

U fhaṭa muhasho wa vha tshiiimiswa tshine tsha kona u fha tshumelo wo sedza zwithu zwa ndemesa na mbekanyamaitele sa zwe zwa tiwa nga Minista na Khabinete.

U vhona uri zwipikwa na mvelelo zwa muhasho zwi a swikelelwa.

U fhaṭa tshigwada tshine tsha vha na vhukoni, vhuḑiimiseli nahone tshine tsha shuma zwavhuḑi kha muhasho.

MUTHUSA-MUOFISIRI WA MAFHUNGO: Ms Mmaditlonki Setwaba

Mulanguli Muhulu: Tshumelo dza Mulayo: Muhasho wa zwa Vhuendelamashango

Fakisi: +27 444-7101

Imeili: msetwaba@tourism.gov.za

Tḥalutshedzo ya mishumo:

U leludza u thoma u shumisa na u konanya Mulayo wa PAIA nga Muhasho wa zwa Vhuendelamashango na u ḥetshedza ngudiso nga ha PAIA ngomu kha Muhasho.

4. MATAVHI KHA MUHASHO WA ZWA VHUENDELAMASHANGO WA LUSHAKA

1. Muofisiri Muhulwane wa zwa Mashumele	U ḥetshedza tshumelo kha zwa u langa mulingo na ndaulo ya vuvhusi, zwa mulayo, zwa koporasi, Thekhinoḑodzhi ya Mafhungo, ṭholo ya ngomu, ndaulo ya masheleni na vhudavidzani, tshumelo dza u tikedza kha Muhasho.
2. Tshumelo dza Nḑivho na Mbekanyamaitele	U tikedza mveledziso ya mbekanyamaitele ya sekithara na ṭhathuvho, ndaulo ya nḑivho na ṭhoḑisiso, na ṭhuṭhuwedzo ya tshanduko na vhuḑifhinduleli kha zwa vhuendelamashango.
3. Vhulanguli ha Vhuendelamashango ha Dzitshakatshaka	U fha tsumbedzelo ya mbekanyamaitele kha mveledziso ya vhuendelamashango ha Afrika Tshipembe na kha maḥwe madzingu a lifhasi.
4. Vhulanguli ha Vhuendelamashango ha Fhano Hayani	U fha tsumbedzelo ya mbekanyamaitele kha mveledziso na nyaluwo ya vhuendelamashango ho

5. REKHODO DZINE MUHASHO WA VHA NADZO DZINE DZA DZULA DZI DZA U WANALA

Iyi ndima i sedza kha mbetshelo dza khethekanyo ya vhu 14(1) (d) ya *Promotion of Access to Information Act* une wa randela uri tshiimiswa tshi tea u fha zwidodombedzwa zwa dzirekhodo dzine tsha vha nadzo u itela uri zwidodombedzwa zwi shumiswe musu hu tshi humbelwa u swikelela mafhungo.

Muhasho u khethekanya dzirekhodo na mafhungo (a livhanaho na mishumo na tshumelo zwa Muhasho) u ya nga khethekanyo dzo tšandavhuwaho dzi tevhelaho:

- 5.1 Mbekanyamaitete, zwiṭiratedzhi, vhurumelwa, ndivhadzo dza muhasho na milayosiṅwa
- 5.2 Zwiṭamende zwa dzigurandṅa na zwiṭitshi
- 5.3 Rekhodo dza vhashumi vha Muhasho
- 5.4 Rekhodo dza masheleni a Muhasho
- 5.5 Adzhenda na maambiwa zwa miṭangano ya Muhasho
- 5.6 Mafhungo a ndaulo nga u angaredza
- 5.7 Mivhigo ya Muhasho
- 5.8 Phirisela dza nga ngomu, mimemorandamu ya nga ngomu, marifhi, memorandamu ya khabinethe
- 5.9 Dzikontiraka, thendelano dza nga ngomu
- 5.10 Mafhungo a davhi fhedzi sa zwo tšalutshedzwaho kha phara ya vhu
4
 - 5.10.1 Puḷane dza bindu
 - 5.10.2 Maṅwalwa a zwiṭiratedzhi
 - 5.10.3 Mafhungo eneo a mbekanyamushumo
 - 5.10.4 Maṅwalwa a tšodisiso

Zwo katelwaho kha iyi manyuwala ndi thero dza faela. Faela ndi zwishumiswa zwi shumiswaho u vhulunga dzirekhodo kha Muhasho. Faela inwe na inwe i na nomboro na manweledzo a u tšalutshedza rekhodo dzo vhulungwaho kha faela khathihi na thero i re kha faela. Faela inwe na inwe i na nomboro yayo, datumu dze ya vulwa ngayo na u valwa ngayo na ndaela ya uri i laṭwa lini. Ndaela ya u laṭa i na ndeme ngauri i sumbedza uri hu tea u itwa mini kha faela nga murahu ha tshifhinga tsho imaho nga uri tsho no pfuka, tsumbo. A10 zwi amba uri faela i tea u rumelwa kha Mbulungelo ya Lushaka ya Afrika Tshipembe (*National Archives of South Africa (NASA)*) nga murahu ha miṅwaha ya 10 nga murahu ha datumu ya u vala sa zwo sumbedzwaho nga nṅa ha faela. Tshumelo ya

Vhuendelamashango i na sisiteme yayo ya kuvhulungele kwa rekhodo kune kwa tou fana na kwa Muhasho.

6. U SWIKELELA REKHODO U YA NGA KHETHEKANYO YA VHU 14(1) (E)

Muhasho u ya nga khethekanyo ya vhu 15(1) u tea u fha Minista wa Vhulamukanyi na Tshumelo dza Vhululamisi mutevhe wa rekhodo dzine dza sokou dzula dzi khou wanala hu si na u ita khumbelo ya u anadza kha Gazete ya Muvhuso.

Muhasho wo netshedza Minista wa Vhulamukanyi na Tshumelo ya Vhululamisi mutevhe wa mafhungo ane a dzula a khou wanala uri a anadzwe kha gazete. Aya mafhungo a a wanala-vho na kha webusaithi ya Muhasho kha: <http://www.tourism.gov.za>.

7. THALUTSHEDZO YA KHETHEKANYO DZA REKHODO DZINE DZA DZULA DZI DZA U WANALA U ITELA MUSI DZI TSHI INGAMELWA U YA NGA KHETHEKANYO YA VHU 15(1) YA MULAYO WA THUTHUWEDZO YA U SWIKELELA MAFHUNGO WA, 2000

REKHODO DZINE DZA DZULA DZI DZA U WANALA NA U SWIKELELA IDZO REKHODO:

(Khethekanyo ya vhu 15 ya Mulayo wa Promotion of Access to Information Act 2000 (Act No. 2 of 2000)) [Ndangulo ya 5A]

<p>THALUTSHEDZO YA KHETHEKANYO YA REKHODO DZINE DZA DZULA DZI DZA DZI HONE U YA NGA KHETHEKANYO YA VHU 15(1) YA MULAYO WA THUTHUWEDZO YA U SWIKELELA MAFHUNGO WA, 2000</p>	<p>NDILA YA U SWIKELELA DZIREKHODO (tsumbo. webusaithi)(KHETHEKANYO YA VHU 15(1)(a))</p>
<p>U INGAMELA U YA NGA KHETHEKANYO YA VHU 15(1)(a)(i):</p>	
<p>(a) Mafhungo othe a re kha webusaithi Mafhungo a tevhelaho a hone kha webusaithi iyi :(www.tourism.gov.za):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nga ha Muhasho; - Zwirathisi; <ul style="list-style-type: none"> • Ndivhiso dza Zwirathisi; • Zwiatamennde zwa Zwirathisi; • Zwipitshi; na • U rambiwa ha Zwirathisi. - Khalenda ya zwine zwa do Itwa; 	<p>Kha webusaithi ya Muhasho.</p>

- Mishumo (Tshumelo);
- Mivhigo;
 - Mivhigo ya Kotara nga ha Kushumele;
 - Mivhigo ya Ngaganyagwama, na miḥwe.
- Zwidombedzwa zwa Vhukwamani zwa Mafhungo a zwa Vharengi kha Vundu;
- Tshiṭiratedzhi tsha Sekithara ya Vhuendelamashango ha Lushaka;
- Mbudziso dzi Vhudziseswaho;
- Mulayo wa *PAIA* ;
- Puḷane na Tshiṭiratedzhi tsha Vhukati ha Nwaha zwa Muhasho wa Vhuendelamashango;
- Tshiṭiratedzhi tsha Vhuendelamashango ha Mvelele na Vhufa ha Lushaka;
- Tshiṭiratedzhi tsha Nyaluwo ya Vhuendelamashango ha fhanu Hayani;
- Tshiṭiratedzhi tsha Vhuendelamashangohaya tsha Lushaka;
- Vhuḍi ha Tshumelo ya Vhuendelamashango ha Lushaka;
- Mulayo wa Vhuendelamashango wa, 2014;
- Mbekanyamushumo ya Malamba kha zwa Vhuendelamashango;
- Nḍivho i re kha Inthanete;
- Zwiṭandadi zwa Tshumelo;
- Zwiṭatamennde zwa Masheleni;
- Mimonyuwaḷa na Dzindaela
- Tsumbandila dza Vhuendelamashango:
 - Thikhedzo kha zwa u gireida;
 - U swikelela makete; na
 - Tshata ya Tshumelo.
- Tshumelo dza Nḍivho na Mbekanyamaitele;
- Puḷane ya u Khwiṇisa Nyisedzo ya Tshumelo kha Muhasho wa zwa Vhuendelamashango.
- Mafhungo nga u Angaredza;
- Mbekanyamaitele ya Muhasho na mivhigo nga kotara;
- Dziburotsha;
 - Mulayo wa *BBEE* ya Vhuendelamashango
- Nyandadzo;
 - Muvhigo wa Nwaha;
 - Puḷane ya Tshiṭiratedzhi;
 - Puḷane ya Kushumele ya Nwaha;

<ul style="list-style-type: none"> - Mañwalwa a mafhungo (guranndana); <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bojanala Stakeholder Magazine;</i> 	
ZWINE ZWA DZULA ZWIHONE U ITELA U RENGWA HU TSHI TEVHEDZWA KHETHEKANYO YA VHU 15(1)(a)(ii):	
(a) Mutevhe wa rekhodo afho n̄tha.	Rekhodo dzi nga wanwa nga u tou ita khumbelo yo tou ñwalaho nahone ho badelwa mbadelo yo randelwaho, khumbelo i rumelwe kha: <i>The Information Officer The Department of Tourism Private Bag X 424 PRETORIA 0001</i>
REKHODO DZINE DZA DZULA DZI TSHI KHOU WANALA DZINE DZA TOU ITWA KHOPHI HU TSHI TEVHEDZWA KHETHEKANYO YA VHU 15(1)(a)(ii)	
(a) Mutevhe wa rekhodo afho n̄tha.	Rekhodo dzi nga wanala ho tou itwa khumbelo yo tou ñwalwaho nahone musu ho badelwa mbadelo yo randelwaho kha tshiteñwa tsha vhu 2 tsha Tshipiḁa tsha II kha Ṱhumetshedzo ya A ya ndangulo I mabhaho nga ha Mulayo wa ṰhuṰhuwedzo ya u Swikelela Mafhungo, khumbelo I rumelwe kha: <i>The Information Officer The Department of Tourism Private Bag X 424 PRETORIA 0001</i>
REKHODO DZINE DZA DZULA DZI HONE NGA MAHALA U YA NGA KHETHEKANYO YA VHU 15(1)(a)(iii)	
(a) Mutevhe wa rekhodo afho n̄tha.	Rekhodo dzi nga wanala

	<p>nga u tou dzi humbela nga luñwalo lwo livhiswaho kha: <i>The Information Officer</i> <i>The Department of Tourism</i> <i>Private Bag X 424</i> <i>PRETORIA</i> <i>0001</i></p>
--	---

8. NDILA YA U SWIKELELA REKHODO DZINE DZA DZULA DZI HONE

Khethekanyo ya vhu 15 ya Mulayo wa *Promotion of Access to Information Act, 2000* i randela uri Muhasho u tea u anḡadza Gazete ya Muvhuso, sheduḡu (mutevhe) wa rekhodo dzine dza vha hone kha Muhasho. Khumbelo dza idzi rekhodo a dzi itwi nga u ḡadza Fomo ya A yo randelwaho ine ya shumiswa kha u humbela mafhungo, nahone a huna khumbelo kana tshelede i badelwaho hu tshi wanwa idzi rekhodo. Tshelede i badelwa fhedzi arali hu tshi ḡo itwa khophi, zwi tshi bva kha tshivhumbeo tshine rekhodo dza ḡodwa dzi khatsho, sa khophi ya bambiri, disiki, disiki ya tshitiḡi, khasete, na zwiñwe zwiivhumbeo.

Arali idzo rekhodo dza vha dzo no iswa kha Mbulungelo ya Lushaka ya Afrika Tshipembe (*National Archives of South Africa*), rekhodo dzi ḡo wanala hu tshi khou tevhedzwa milayo i tevhelaho yo teaho kha u vhalwa ha idzo rekhodo:

- *The Promotion of Access to Information Act, 2000 (Act No. 2 of 2000)*
- *The Protection of Information Act, 1982 (Act No. 84 of 1982)*
- *The National Archives and Records of South Africa Act, 1996 (Act No. 43 of 1996)*

9. KUI TELE KWA U ITA KHUMBELO

9.1 Khumbelo dza u swikelela mafhungo

Muñwe na muñwe u na pfanelo ya u humbela u wana mafhungo o rekhodiwaho ane Muhasho wa vha nao, tenda khumbelo ya itwa nga ndila yo randelwaho nahone ho badelwa mbadelo yo randelwaho. U swikelela mafhungo zwi tevhedza na mbuno dza uri hu na rekhodo dzi sa swikelelwi sa zwe zwa sumbedzwa kha Khethekanyo ya vhu 4 ya *PAIA*. Khumbelo i nga itwa nga muthu muñwe na muñwe a tshi khou itela ene muñe kana o imela muñwe ane ha koni u ita khumbelo nga ene muñe.

9.1.1 Fomo ine ya ḡadziwa

Muhumbeli u tea u ḡadza fomo yo randelwaho ine-

- ya nga wanwa kha Ndangulo ya *PAIA*;
- ya vha kha webusaithi ya Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu kha:
www.sahrc.org.za;

- (c) yo nambatedzwa kha ili liñwalwa sa **Ṭhumetshedzo ya A**; kana
- (d) ya wanala kha senthara ya ndivhiso ya Muhasho ine senthara iyi i henefho hune vhathu vha swikela hone zwifhatoni zwa Muhasho.

9.1.2 Kuitele

- (a) Khumbelo ya mafhungo i tea u iswa kha:

*Director-General
Private Bag X 424
PRETORIA
0001*

Zwi lavheleswe nga:
LUṬINGO: +27 12 444 6732
FAKISI: +27 12 444 7040
IMEIḲI: vtharage@tourism.gov.za

- (b) Muhumbeli u tea u sumbedza arali a tshi ṭoda u wana khophi ya rekhodo kana a tshi ṭoda u tou ingamela rekhodo ofisini dza tshiimiswa tsha tshitshavha. Tshiñwe ndi tsha uri arali rekhodo i si khophi ya liñwalwa, i nga vhonwa i kha tshivhumbeo tshenetsho tshe ya humbelwa i kha tsho, arali zwi tshi khou konadzea.
- (b) Arali muhumbeli a humbela u wana rekhodo i kha tshivhumbeo tsho imaho nga uri, zwenezwo-ha u do i wana i nga ndila yeneyo ye a humbela. Uyu mulayo u a shuma, nga nnda ha musu u pfalo zwi tshi khakhisa matshimbidzele na kushumele kwa muhasho, kana zwi tshi vhaisa rekhodo, kana u pfuka mulayo wa pfanelo ya thengiso ya mañwala zwine zwa langwa nga muñwali ene muñe, hu si muvhuso. Arali rekhodo i sa nga wanale i kha tshivhumbeo tshe muhumbeli a ṭoda, fhedzi i tshi nga wanala i kha tshiñwe tshivhumbeo, zwenezwo-ha mbadelo i do vhalelwa u ya nga ndila ye muhumbeli a humbelisa zwone rekhodo.
- (c) Arali, nga ntha ha u fhindula nga u tou ñwala, muhumbeli a ṭoda u fhindulwa na nga iñwe ndila, sa tsumbo, nga u tou founelwa, izwi zwi tea u sumbedzwa kha khumbelo.
- (d) Arali muhumbeli a humbela mafhungo o imela muñwe, izwi zwi tea u sumbedzwa uri muhumbeli o tou imela muñwe muthu.

9.2 Khumbelo ya rekhodo ho imelwa muñwe muthu

Arali khumbelo i tshi khou itwa ho imelwa muñwe muthu, muhumbeli u tea u isa na khwaṭhisedzo i sumbedzaho vhuḍifhinduleli hawe vhune ha ita uri a ite khumbelo iyo o imela muñwe, nga ndila ine zwa tea u fusha Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo.

9.3 Khumbelo nga vhaholefhalo

- (a) Arali muhumbeli a sa koni u vhala na u n̄wala, kana arali muthu a na vuhole vhune ha mu thivhela u ḡadza fomo yo randelwaho, zwenezwo-ha muthu a nga ita khumbelo nga mulomo. Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo (kana murumelwa) u ḡo ḡadza fomo o imela muhumbeli uyo nahone a fhedza nga u fha muhumbeli khophi ya fomo yo ḡadziwaho.
- (b) Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo (kana murumelwa) u ḡo thusa muhumbeli uri a anane na ḡhoxea dzo bulwaho afho n̄tha dzine dza tevhelwa musi hu tshi itwa khumbelo ya u wana mafhungo, hu tshi katelwa na u fhirisa muhumbeli, arali zwi khagala uri khumbelo ya mafhungo yo vha yo tea yo itwa kha tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha, kana itsho tshiḡwe tshiimiswa.

9.4 U fhirisa khumbelo

- (a) Khumbelo ya rekhodo i nga pfukiselwa kha tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha zwi tshi bva kha nyimele dzi tevhelaho:
 - (i) Musi rekhodo i hone kha tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha;
 - (ii) Musi thero ya mafhungo a re kha rekhodo i tsinisa na mishumo ya tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha;
 - (iii) Musi rekhodo yo itelwa tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha, kana yo thoma u ḡanganedzwa nga tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha; kana
 - (iv) Musi rekhodo i na mafhungo a zwa vhubindudzi a kwamaho zwa ikonomi na masheleni a Riphabuḡiki, na mishumo ya vhubindudzi a zwiimiswa zwa tshitshavha.
- (b) Kha idzo nyimele Muthusa-Muofisi wa Mafhungo (kana murumelwa) u ḡo tea u fhirisela khumbelo kha tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha nga u ḡavhanya u ya nga hune zwa konadzea ngaho, fhedzi hu si nga murahu ha maḡuvha a fumiḡa (14) musi ho ḡanganedza khumbelo. Arali tshiimiswa tsha tshitshavha kana Muofisiri wa Mafhungo ane khumbelo yo ḡiswa khae a na rekhodo nahone a tshi vhona zwi na ndeme u pfalo u itela uri Muofisiri wa Mafhungo wa tshiḡwe tshiimiswa tsha tshitshavha a shumane na khumbelo, rekhodo kana khophi ya rekhodo i ḡo rumelwa kha uyo Muofisiri wa Mafhungo.
- (c) Arali khumbelo ya u wana rekhodo yo fhiriswa, zwi tea u vhalelwa u bva nga datumu ye khumbelo ya ḡanganedzwa. Zwifhinga zwoḡhe

zwine zwa shumiswa kha khumbelo ya mafhungo zwi tea u tevhedzwa.

9.5 Ndivhadzo malugana na phiriso

- (a) Musi khumbelo ya u wana mafhungo yo fhiriswa, Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo ane a khou ita phiriso u mbo vhudza muhumbeli nga:
 - (i) ha phiriso;
 - (ii) mbuno ya uri ndi ngani khumbelo yo fhiriswa; na
 - (iii) tshifhinga tshine khumbelo ya do dzhia u i shuma.
- (b) Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo u do vhona uri rekhodo dzi vhulugwa u swika hu tshi tshewa nga ha u wanwa ha mafhungo a iyo rekhodo. Zwifhinga zwa u ita aphili zwi do katelwa.

10. U BADELA TSHELEDE U YA NGA MULAYO

- (a) U dihumbelela

Muthu ane a khou humbela mafhungo ane a mu kwama ene mune u vhidzwa u pfi muthu ane a khou dihumbelela nahone ha badeli tshelede.

- (b) Muhumbeli

Mbadelo ya khumbelo ine ya badelwa ndi R35-00 sa zwo randelwaho nga Ndaulo kha PAIA. Nga ntha ha zwezwo, arali khophi kana mabambiri zwo humbelwa, izwo zwi do badelwa u ya nga mabadelele o randelwaho kha Ndangulo na Muofisiri wa Mafhungo kana Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo a nga badelisa itsho tshifhinga tsho shumiswaho kha u shumana na khumbelo.

10.1 Ndiva ya u badela

Mbadelo dzothe dzi do itwa nga u badela tshelede kha Muhasho kha khethekanyo ya zwa Masheleni Tshifhato tsha Muhasho wa zwa Vhuendelamashango, 17 Trevenna Street, Sunnyside, Pretoria, nga tshifhinga tsha mushumo kana ha itwa diphosithi kha akhaunthu ya Muhasho wa zwa Vhuendelamashango ya banngani.

Zwidodombedzwa zwa Muhasho ndi zwi tevhelaho zwa banngani:

Account holder : Department of Tourism

Name of Bank : ABSA

Type of Account: Deposit Acc. (Current)

Account Number: 40 7532 7895

Branch Code : 632005

ZWA NDEME: A huna khumbelo ine ya do shumiwa nga nnda ha musu tshede, hune ya tea u badelwa, yo badelwa u ya nga Khethekanyo ya vhu 22(1) ya Mulayo.

11. THANDULULO ARALI MBETSHELO DZA MULAYO DZI SONGO TEVHEDZWA

11.1 Aphili ya nga Ngomu

Maandalanga a Aphili ya Ngomu kha ndivho dza *PAIA* ndi Minista wa zwa Vhuendelamashango. Nga murahu ha musu hu songo vha na thandululo kha aphili ya ngomu khumbelo i nga itwa khothe u ya nga khethekanyo dza vhu 78 -82 dza Mulayo.

11.2 Fomo

- (a) Muhumbeli a nga ita aphili ya nga ngomu malugana na tsho ya Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo ane a khou hana khumbelo, kana malugana na khumbelo kana masheleni a u swikelela mafhungo, kana malugana na u engedza tshifhinga tsha u shumana na khumbelo, kha fomo yo randelwaho ine yo phrintsiwa kha Ndangulo dzo bviswaho u ya nga *PAIA*, kana fomo ine ya tshimbilelana tshothe na yeneyi fomo. Khophi ya iyi fomo yo nambetedzwa kha uyu manyuwala sa Thumetshedzo ya B. Khophi dza iyi fomo dzi hone ngei ofisini dza Mhasho kana ofisini ya Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo o ambiwaho afha kha manyuwala. Fomo i hone kha webusaiti ya Mhasho.
- (b) Muthu ane a khou ita aphili u tea u netshedza mbuno dza u ita iyi aphili ya ngomu, na uri u khou tama u fhindulwa nga ndila de nga ha aphili na u badela tshede yo randelwaho ya aphili (arali hu na mbadelo).
- (c) Nga murahu ha u tangedza aphili, Muofisiri wa Mafhungo hu sa athu u fhela maduvha a (10) a mushumo kha Minista u tea u isa, aphili ya ngomu, mbuno dza tsho, na zwidombedzwa zwa vhane vha kwamea, arali vhe hone.

- (d) Aphili i tea u itwa hu sa athu u fhela maɖuvha a (60) kana arali nɖivhadzo kha avho vhane vha kwamea i tshi tɔɔea u ya nga khethekanyo ya 49(1)(b) ya PAIA, zwi itwe hu sa athu u fhela maɖuvha a (30) nga murahu ha musu nɖivhadzo yo fhiwa Muthu ane a khou aphila a tshi khou ɖivhadzwa nga tsheo ya aphili, kana arali nɖivhadzo kha Muthu ane a khou aphila i sa tɔɔei, zwi itwe nga murahu ha musu tsheo yo no dzhiwa. Aphili i tea u itwa kha aɖiresi, nomboro ya fakisi kana ɖiresi ya imeili zwa Muthusa-Muofisiri wa Mafhungo.
- (e) Minista u ɔo tenda u itwa ha aphili yo lengaho fhedzi musu Muaphili o fha mbuno dzine dza tɔnganedzea. Kha nyimele ya musu Muaphili o ita aphili yo lengaho, muaphili u ɔo vhudzwa arali aphili yawe yo tendiwa kana i songo tendiwa.

11.3 Mbadelo ya aphili

Muaphili u tea u badela tshelede yo randelwaho ya u ita aphili (arali i hone). Tsheo malugana na aphili ya ngomu i nga vha yo ima u swikela tshelede ya aphili i tshi badelwa.

12. U KHWINISA MANYUWAŁA

- Iyi manyuwałala lwo tɔkufhalesa i tea u khwiniswa luthihi (1) nga nɔwaha muɔwe na muɔwe. Manyuwałala ya Muhasho u ya nga khethekanyo ya Promotion of Access to Information Act, 2000 i anɔadzwa nga nyambo tharu (3) dza tshiofisi.

13. U VHA HONE HA MANYUWAŁA

- 13.1. Manyuwałala i hone nahone i a wanala ofisini dza Muhasho wa zwa Vhuendelamashango hu tshi itelwa u ingamelwa nga mahala;
- 13.2. Khophi dzi nga wanala musu dzo humbelwa kha Muhasho wa zwa Vhuendelamashango nga mutengo wo randelwaho;

13.3. Manyuwaḷa i nga wanala na kha webusaithi ya Muhasho wa zwa Vhuendelamashango (<http://www.tourism.gov.za>); na

13.4. Manyuwaḷa i nga wanala kha Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu u ya nga

phara ya vhu 4(1) ya Nangulo dzo phadladzwaho u ya nga *PAIA*.